

Nr 149

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster jämte i ämnet väckta motioner. (2:a avd.)

I propositionen nr 73 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1955, föreslagit riksdagen

att till Tillfällig korttidsutbildning av präster för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ollén m. fl.* (I:403) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.* (II: 501), i vilka hemställts att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t i proposition nr 73 föreslagit;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 500), vari hemställts att riksdagen i anledning av proposition nr 73 måtte besluta att i propositionen föreslagen provisorisk minimikurs för snabbutbildning av präster helt skiljes från statsuniversiteten och i stället med statsanslag anordnas i inomkyrklig regi, att 35 000 kronor av riksdagen måtte beviljas till ifrågavarande ändamål, samt att som villkor för statsbidraget måtte anges bl. a. vad i motionen antytts om kursens studieplaner och förläggning.

I den mån redogörelse för motivering till de motionsvis gjorda yrkandena icke lämnas i det följande hänvisas till motionerna I: 403 och II: 500.

Av ovannämnda statsrådsprotokoll inhämtas följande.

Svenska kyrkans diakonistyrelse hemställde i skrivelse den 24 juni 1954, att Kungl. Maj:t måtte *dels* låta föranstalta om en skyndsamt utredning angående en korttidsutbildning för prästämbetet under åren 1955—1957 för därtill meriterade personer, *dels ock* utverka erforderligt anslag av statsmedel för utbildningskostnadernas bestridande. I sin skrivelse anförde diakonistyrelsen huvudsakligen följande.

Den prästbrist, som redan på sina håll föreligger, synes komma att öka i oroväckande grad. Diakonistyrelsen har låtit företaga en utredning i saken. Denna utredning ger vid handen, att snabba och kraftiga åtgärder är påkallade. Styrelsen är beredd att göra allt vad i dess förmåga står för att stimulera intresset för prästbanan.

En undersökning visar, att under åren 1954—1958 avgår 462 präster med pension. Antalet höstterminen 1949—vårterminen 1954 inskrivna manliga studerande vid teologiska fakulteten i Uppsala utgör 170 och i Lund 103, eller sammanlagt 273. Då en del av dessa torde komma att gå lärarbanan, synes det stå klart, att de uppkomna vakanserna icke kan fyllas på den ordinarie vägen. Det torde bli nödvändigt att tillgripa nödfallsutvägar, såsom dubbelmissiv, fortsatt förordnande för präster som pensionerats och utnyttjande av de möjligheter, som överskottet på präster i Norge kan erbjuda. Men icke ens tillgripandet av sådana nödtåtgärder torde bli tillräckligt. Man måste räkna med att prästviga personer, som icke gått den ordinarie utbildningsvägen. Redan har ett antal dispenser beviljats. Det torde dock stå klart, att ju mindre dispensvägen behöver anlitas, dess bättre. Styrelsen har därför övervägt, huruvida möjligheter föreligger att till prästämbetet ordinera personer, som utanför teologiska fakulteterna förvärvat kunskaper och meriter av den art, att personerna ifråga efter en kortare teologkurs kan anses i merithänseende någorlunda jämställda med dem, som gått den ordinarie vägen.

Enligt vad diakonistyrelsen har sig bekant finns en del personer med studentexamen och — i vissa fall dessutom — några års studier vid universitet, vilka önskar genomgå en förkortad prästutbildning och därefter vinna inträde på prästbanan.

Enligt diakonistyrelsens mening bör klart framhävas, att den föreslagna korttidsutbildningskursen är avsedd såsom en engångsföreteelse. Ifrågavarande kurs bör omfatta högst ett fyrtiotal studerande. För deltagande i kursen bör krävas, att vederbörande äger minst sådan utbildning, som berättigar till inskrivning vid universitet, och helst en utbildning motsvarande studentexamen och ett par års universitetsstudier. Vidare bör gälla att kursen icke skall vara öppen för sådana, som prövas lämpligen kunna gå den ordinarie utbildningsvägen. Därför bör såsom villkor för deltagande i kursen uppställas, att vederbörande uppnått en viss levnadsålder, förslagsvis 30 år. Kursutbildningen bör vara av den art, att de studerande med hänsyn till tidigare förvärvade kunskapsmeriter och vid kursen genom examinatorier och tentamina ådagalagda teologiska kunskaper kan, efter att ha deltagit i den praktisk-teologiska kursen vid universitet, prästvigas utan inskränkning i rätten att söka ordinarie tjänst.

I en vid diakonistyrelsens skrivelse fogad promemoria har framlagts vissa detaljförslag i fråga om den tilltänkta korttidsutbildningen. I promemorian anföres dessutom, bland annat, följande.

Då flertalet av dem, som kan förväntas deltaga i den föreslagna utbildningskursen, torde befinna sig i den situationen, att de måst lämna en tjänst, på vars avlöning de försörjer inte bara sig själva utan även familj, torde det vara nödvändigt, att kursen göres kostnadsfri på så sätt, att undervisningskostnaderna bestrides av statsmedel och vivre-kostnaderna av medel, som diakonistyrelsen för ändamålet ställer till förfogande. Den studerandes ekonomiska ansvar skulle således under utbildningstiden begränsas till att endast gälla en eventuell familjs uppehälle.

I avgivet yttrande över diakonistyrelsens framställning har *universitetskanslern*, efter samråd med biskopen A. Nygren, som jämlikt nådigt bemyndigande tillkallats för att biträda kanslern vid utredning rörande teologiska examina, anført huvudsakligen följande.

Den i remitterade framställningen föreslagna utbildningen, omfattande tre terminer, synes närmast motsvara den utbildning som enligt föreliggande, inom kanslersämbetet utarbetade preliminära förslag angående den teologiska utbildningen vid universiteten, skulle givas under första delen av den föreslagna teologie kandidatexamen. En sådan utbildning, innefattande ungefär hälften av den med hel teologie kandidatexamen avsedda, är givetvis alltför bristfällig för att kunna accepteras annat än i en temporär krissituation, och även då endast om vederbörande studerandes allmänna kvalifikationer och lämplighet kan vitsordas. Jag kan således icke ansluta mig till diakonistyrelsens tanke att till prästämbetet utan särskild dispens personer skulle ordineras, 'som utanför teologiska fakulteterna förvärvat sig kunskaper och meriter av den art, att personerna i fråga efter en kortare teologkurs kunna anses i merithänseende någorlunda jämställda med dem, som gått den ordinarie vägen.' Å andra sidan synes mig diakonistyrelsens initiativ avseende en utbildningskurs som engångsföreteelse vara av det föreliggande läget motiverat. Prästbristen kommer säkerligen att framtinga många dispenser, och det måste då framstå som bättre, om dispenserad präst erhållit åtminstone viss akademisk teologisk utbildning.

Då undervisningen skulle i viss mån motsvara den, som föreslås givas i teologie kandidatexamens första del, skulle den kunna anordnas vid något av universiteten i Uppsala eller Lund. De ifrågavarande studerandena kunde erhålla avsedd utbildning vid den föreslagna översiktskursen. De kostnader, som härav skulle föranledas, bleve beroende på om översiktskursen på grund av större elevantal måste dubbleras. Detta senare synes sannolikt. Då kursen föreslås omfatta c:a 500 timmar, torde kostnaderna för en dubblerad undervisning — vid ett beräknat arvode av omkring 50 kronor för kurstimme — kunna uppskattas till i runt tal 25 000 kronor.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna åtgärder för korttidsutbildning för prästämbetet i den i framställningen angivna riktningen påkallade, synes frågan om den närmare utformningen härav böra göras till föremål för ytterligare utredning.

I anledning av universitetskanslerns yttrande har *diakonistyrelsen* inkommit med en skrivelse, vari framhålles bland annat följande.

När kanslern framhåller att korttidsutbildade prästkandidater icke kan ordineras till präster annorledes än dispensvägen, vill diakonistyrelsen instämma i att formellt sådan dispens torde bli nödvändig. Styrelsen vill därvid framhålla, att även för de sålunda korttidsutbildades deltagande i den praktiska-teologiska övningskursen fordras särskilt medgivande. Vad som emellertid är det angelägna i detta sammanhang är att de som deltagar i denna kurs blir sådana, som har goda meriter. Av de förfrågningar, som ingått till diakonistyrelsen angående den beramade kursen, framgår att flera män med goda examina skulle önska att via denna kurs komma in i prästämbetet men anser sig av hänsyn till sin familj tvingade att avstå därifrån, därest det skulle dröja ett flertal år innan de finge söka sig ordinarie beställning. Det torde således komma att starkt inverka på meritstandarderna hos de i kursen deltagande, därest villkoren för rätt att söka ordinarie beställning kunde för denna kategori väsentligt mildras.

Beslutet om kursen bör icke göras avhängigt av antagande av förnyad stadga angående teologiska examina m. m. Av de uträkningar, som genom diakonistyrelsens försorg företagits angående omsättningen inom prästkåren, framgår, att avgången genom pension synes bli osedvanligt stor år

1957. Det är därför synnerligen angeläget, att de korttidsutbildade då är färdiga att prästvigas, vilket förutsätter att kursen skall kunna börja redan hösten 1955.

Departementschefen har anfört följande.

Av den i diakonistyrelsens framställning åberopade — inom styrelsen företagna — undersökningen angående pensionsavgången från prästerliga tjänster under åren 1954—1958 och tillströmningen till de teologiska fakulteterna under höstterminen 1949—vårterminen 1954 framgår, att man med säkerhet kan förutse att den redan nu påtagliga prästbristen kommer att avsevärt öka under åren fram till 1959. En inom eklelesiastikdepartementet gjord kompletterande undersökning ger vidare vid handen, att prästbristen kan förväntas ytterligare öka under sistnämnda år. På grundval av nämnda undersökningar och med hänsynstagande till vissa andra faktorer — avgång av annan anledning än uppnådd pensionsålder, avbrytande av studier m. m. — torde man, såvitt en församlingsprästerlig tjänsteorganisation av i huvudsak nuvarande omfattning bibehålles, kunna räkna med att minst ett 350-tal av de tjänster, som för närvarande är eller fram till 1960 blir lediga, icke kan återbesättas.

I sitt yttrande har universitetskanslern ansett, att en korttidsutbildning av präster är av det föreliggande läget motiverad. Kanslern har i anslutning härtill framhållit, att prästbristen säkerligen kommer att framtvinga dispenser och att det under sådana förhållanden måste framstå som bättre, om dispenserad präst erhållit åtminstone viss akademisk teologisk utbildning.

Med hänsyn till det anförda anser jag mig även för egen del böra tillstyrka, att en här avsedd korttidsutbildning av präster kommer till stånd. Samtidigt vill jag emellertid understryka, att ifrågavarande korttidsutbildning — såsom diakonistyrelsen och kanslern framhåvt — bör betraktas som en engångsföreteelse.

Enligt kanslerns mening torde den av diakonistyrelsen åsyftade korttidsutbildningen närmast motsvara den utbildning, som enligt ett inom kanslersämbetet utarbetat preliminärt förslag till omläggning av den teologiska utbildningen vid universitetet skulle erhållas under första delen av den föreslagna teologie kandidatexamen. Ett definitivt förslag till här avsedd omläggning har av kanslern numera avlämnats till Kungl. Maj:t. Enligt sistnämnda förslag, som väsentligen överensstämmer med nyssberörda preliminära, skall teologie kandidatexamen uppdelas i en första och en andra del. Den första delen, som beräknas kräva tre terminers studier, är avsedd att omfatta en översikt över samtliga ämnen i nämnda examen och ge en utbildning motsvarande ungefär hälften av den, som nu fordras för godkänt betyg i vederbörande ämne. Under ifrågavarande första del, som i kanslerns förslag även benämnes översiktskurs, skall s. k. bunden studiegång tillämpas och undervisning meddelas genom anordnande av särskilda kurser, förenade med examinatorier. De kunskaper, som översiktskursen är avsedd att ge, må dock inhämtas även på annat sätt än genom deltagande i översiktskursen. Examens andra del beräknas omfatta fyra terminer. Härunder skall studierna bedrivas i huvudsakligen samma former, som nu tillämpas under hela studietiden.

Det av kanslern avlämnade förslaget, som varit föremål för beredning inom eklelesiastikdepartementet och övriga av ärendet berörda departement, ämnar jag inom kort anmäla för Kungl. Maj:t. Jag kommer därvid att

föreslå en omläggning av den teologiska utbildningen i huvudsaklig överensstämmelse med kanslerns förslag. Den nya studieordningen bör tillämpas från och med nästföljande hösttermin. Genomförandet av nämnda studieordning kräver icke någon anslagshöjning för nästa budgetår.

Den föreslagna korttidsutbildningen av präster synes mig lämpligen böra omfatta den utbildning i samtliga teologiska ämnen, som förutnämnda översiktstkurs är avsedd att ge. Deltagarna i korttidsutbildningen bör därför genomgå en dylik översiktstkurs. Därjämte bör deltagarna gå igenom samma praktisk-teologiska övningskurs — under en termin — som övriga teologie studerande. Av skäl, som framgår av det föregående, synes ifrågasvarande korttidsutbildning böra komma till stånd så snart som möjligt. Den bör därför taga sin början redan nästföljande hösttermin. Då såsom diakonistyrelsen föreslagit antalet deltagare i korttidsutbildningen bör begränsas till ett fyrtiotal, synes densamma böra förläggas till ettdera av universitetet, förslagsvis universitetet i Lund. För deltagande i korttidsutbildningen bör gälla de villkor i fråga om förutbildning, levnadsålder m. m., som Kungl. Maj:t på förslag av kanslern fastställer. Deltagarna i nämnda utbildning bör utses i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver. Efter genomgången utbildning bör deltagarna ha att för prövning i vanlig ordning till Kungl. Maj:t ingiva ansökan om dispens för prästvigning. För rätt att söka ordinarie tjänst bör fordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t. I övrigt synes någon särreglering i huvudsak icke vara erforderlig.

Kostnaderna för den här avsedda korttidsutbildningen uppskattas av kanslern approximativt till 25 000 kronor. Då man torde ha att utgå ifrån att en särskild översiktstkurs får anordnas för deltagarna i korttidsutbildningen och att för denna kurs även lärarkrafter utanför teologiska fakulteten kan behöva anlitas — exempelvis läroverkslektor eller församlingspräst med teologie doktorsgrad — synes mig emellertid kostnaderna böra beräknas något högre än det av kanslern angivna beloppet. För egen del anser jag mig böra räkna med att kostnaderna för korttidsutbildningen kan komma att uppgå till 35 000 kronor. Jag föreslår därför, att ett reservationsanslag å sistnämnda belopp anvisas för här avsett ändamål för nästa budgetår.

I *motionerna I: 403* och *II: 501* har anförts bland annat följande.

Inför det i Kungl. Maj:ts proposition nr 73 framlagda förslaget kan resas åtskilliga invändningar av både principiell och reell natur. Förslaget motiveras huvudsakligen av en väntad ökad prästbrist. Det torde böra erinras om att svenska kyrkan under tidigare år genomgått perioder av både underskott och överflöd på präster, utan att därvid den förnämliga traditionen med en fullgod akademisk prästutbildning radikalt behövt brytas.

Enligt vad teol. doktor Ove Hassler uppger i sin av diakonistyrelsen år 1942 utgivna skrift »Det svenska prästerskapets rekryteringsproblem» uppehölls sålunda år 1917 av 2 501 tjänster inte mindre än 1 181 av präster över 65-årsåldern genom dubbelmissiv eller av dispenserade präster. Man botade då bristen »genom indragning av helt eller halvt onödiga tjänster». Han ansåg sig också kunna räkna ut, att under tiden fram till 1960 det skulle förefinnas ett par hundra i sedvanlig ordning utbildade teologer som icke kunde beredas församlingstjänst. Dessa beräkningar påvisar närmast en viss oralistisk kyrklig statistik. Inför de i propositionen av diakonistyrelsen framräknade siffrornas tillförlitlighet torde det ävenledes

vara skäl att ställa sig skeptisk. I en å diakonistyrelsens förslag i juli 1954 utgiven broschyr »Det behövs flera präster», där en av författarna är direktorn vid styrelsen, beräknas prästbristen i maj 1954 till 53. De flesta stiftet är oberörda av denna brist, medan 17 lediga prästtjänster inom sjömans- och hednamissionen inräknas i siffran. Att dessa blygsamma aktuella sifferuppgifter skulle nödvändiggöra en panikartad åtgärd, innebärande en svårartad och svårbotad sänkning av bildningsstandarden för prästerskapet, kan icke anses rimlig.

Ehuru propositionen icke lämnar anvisning till varifrån aspiranterna till snabbutbildningskursen skall hämtas, utöver att de må vara män över 30-årsåldern, vilka avlagt studentexamen, torde anledning till en viss undran här föreligga. Det blir sannolikt personer, som tidigare icke fullföljt sina universitetsstudier, men som på något sätt ådagalagt kyrkligt intresse. Vanskligheten i detta urval måste bli betydande. Huru skall den för prästerskapet för endast ett par år sedan antagna löneregleringen, som bygger på förutsättningen att flera års akademiska studier med examina ligger bakom tjänstinnehavarna, här tillämpas? Det blir så mycket mera anmärkningsvärt, då samtidigt finns ett stort antal kvinnliga teologie kandidater, som icke medges rätt att söka och inneha prästerliga tjänster.

Den principiella invändningen vänder sig dock emot det underkännande av en gedigen utbildning av våra präster, som förslaget innebär. Att, för att kunna fylla alla nummer i den prästerliga tjänsteförteckningen, ge avkall på denna utbildnings grundliga både teologiska och humanistiska innehåll måste lända till skada både för kyrkan och för samhället. Innan något dylikt sker, bör den föregås av en organisationsundersökning beträffande prästernas civilt borgerliga sysselsättningar — helst företagen inom civildepartementet — och i syfte att erhålla en uppskattning av möjligheterna till att avlyfta dessa huvudsakliga skrivgöromål från den egentliga prästtjänsten. Med den beräkning som från kyrkligt håll vid den nya lönereglerngns tillkomst gjordes beträffande arbetstidsandelen i fråga om dessa civiluppgifter torde möjligheter icke saknas att nedbringa behovet av prästtjänster. Huvudfrågan blir då att skapa ett visserligen mindre talrikt men högt bildat och kvalificerat prästerskap.

I motionen II: 500 har anförts huvudsakligen följande.

Den statistik beträffande de närmaste årens prästrekrytering, som anføres i proposition nr 73 till innevarande riksdag rörande anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster, utvisar ett behov av extraordinära åtgärder. Antalet under åren 1954—1958 avgående präster uppgår till 462 medan antalet nytillkommande måste understiga 273.

Däremot är det ej givet att den i propositionen anvisade metoden bör eller behöver tillgripas. Flera andra utvägar står till buds. Närmast till hands vore att det av riksdagen för nio år sedan begärda förslaget om kvinnliga präster nu äntligen komme till genomförande. Då det enligt uppgift i vårt land finns ett hundratal kvinnliga teologie kandidater, skulle ett beslut om kvinnliga präster kunna till avsevärd del avhjälpa den akuta prästbristen utan att utbildningsstandarden behövde sänkas.

Den allvarligaste betänksamheten i föreliggande förslag framkallas nämligen därav, att vi här ånyo ställes inför ett initiativ till sänkning av vår hittills godtagbara utbildnings- och kvalitetsstandard. Det är påfallande, att föreslagna åtgärder för ökad rekrytering till präst- och lärarbanorna,

med en genomgående till synes självfallen pessimism som är ganska beklämmande, utgår ifrån att endast åtgärder på mycket låg eller lägsta nivå med extremt nedsatta fordringar som lockelse har befunnits framkomliga, medan ny rekrytering av intellektuell kvalitet bedömts såsom omöjlig. Även diakonistyrelsens förslag utgår från denna förutsättning.

Diakonistyrelseförslaget har dock i jämförelse med departementschefens förslag avgjorda fördelar. Sälunda har i detta den provisoriska utbildningskursen utformats såsom ett inomkyrkligt snabbutbildningsinstitut utan anknytning till statsuniversitetens teologiska fakulteter med deras andra krav på vetenskapliga arbetsmetoder och självständig kritisk forskning. De till ett 40-tal uppgående aspiranterna med studentexamen och helst några universitetsstudier bakom sig skulle samlas på ett internat i närheten av någon av universitetsstäderna, detta för att trygga tillgången på kompetenta lärarkrafter. De skulle inhämta ungefär halva teol. kand.-examen i anslutning till de översiktskurser, som kanslerns och biskop Nygrens preliminära förslag om studieordning förutsätter och som ecklesiastikministern nu vill föra ut i verkligheten trots allvarliga och tungt vägande protester från dem som skall handha denna undervisning. Därtill skulle kursdeltagarna få möjlighet så långt det går på de tre terminerna att avlägga tentamen för högre betyg i något eller några av ämnena i teol. kand.-examen. Därefter skulle de efter dispens få genomgå den praktisk-teologiska övningskursen vid universiteten.

Propositionens förslag innebär däremot att kursen förläggs till en universitetsstad. Detta innebär väl någon kostnadsbesparing, men psykologiskt kan det medföra påtagliga risker. Vad skall kursdeltagarnas yngre kolleger säga, när de märker att en stor grupp aktas värdiga att bli präster efter några terminers studier, medan de själva måste fortsätta? Skillnaden i ålder kan väl inte motivera olikhet i de fordringar, som från universiteten måste ställas, och det kan kännas svåröverkomligt för fakulteternas folk att medverka i detta provisorium, i synnerhet som hela den studieordning, som denna kurs är sammankopplad med, innebär en påfallande försämring av den vetenskapliga standarden. Av bl. a. dessa skäl bör kursen bli självständig och inte förläggas till universitet. Kursdeltagarna kan »exerceras» — om uttrycket tillåtes — bättre, om de sammanhålls i ett internat, och dylik »exercis» är nödvändig vid en korttidsutbildning.

Diakonistyrelsens förslag förutsätter vidare fördjupade studier i ett eller två teologiska ämnen. Till jämförelse kan nämnas att de fordringar, som biskoparna brukar ställa för att nu tillstyrka dispens, innebär utom nödtorftiga kunskaper i samtliga ämnen, kunskaper motsvarande betyget godkänd i teol. kand.-examen i ämnena nya testamentets exegetik, dogmatik och praktisk teologi. Propositionen förutsätter emellertid endast översiktskurserna.

I dessa ingår enligt det preliminära förslaget en hebreisk kurs på 88 timmar. Hur viktig hebreiskan än är för ett vetenskapligt studium, är det svårt att inse, att en provisorisk korttidsutbildning skall behöva omfatta hebreiska.

Det är slutligen också ägnat att förvåna att departementschefen angett Lund såsom lämpligaste förläggningsort för kursen i fråga. Då prästbristen är störst i de nordliga och mellansvenska stiftens syns en förläggning närmare Uppsala av geografiska skäl vara att föredraga.

Utskottet. För närvarande finnas inom den svenska statskyrkan i avrundat tal 3 000 prästerliga tjänster. Departementschefen har framhållit att de undersökningar, som inom diakonistyrelsen företagits angående pensionsavgången från dessa tjänster under åren 1954—1958 och tillströmningen till de teologiska fakulteterna under höstterminen 1949—vårterminen 1954, utvisade att man kunde förutse att den redan nu påtagliga prästbristen komme att avsevärt öka under åren fram till 1959. En inom ecklesiastikdepartementet gjord kompletterande undersökning gäve enligt departementschefen vidare vid handen, att — såvitt en församlingsprästerlig tjänsteorganisation av i huvudsak nuvarande omfattning bibehölles — minst ett 350-tal av de tjänster, som för närvarande vore eller fram till 1960 bleve lediga, icke kunde återbesättas.

I förevarande läge och då prästbristen säkerligen komme att framtvinga dispenser har departementschefen funnit det motiverat att en korttidsutbildning av präster såsom en engångsföreteelse komme till stånd. Utbildningen skulle omfatta ett 40-tal deltagare. För dessa skulle gälla de villkor i fråga om förutbildning, levnadsålder m. m., som Kungl. Maj:t på förslag av universitetskanslern fastställde.

Såsom i propositionen erinrats har kanslern framlagt ett förslag till omläggning av den teologiska utbildningen vid universiteten. Kungl. Maj:t har numera genom beslut den 6 maj 1955 fastställt ny stadga angående teologiska examina. Enligt ifrågavarande stadga skall teologie kandidatexamen uppdelas i en första del, varunder inhämtas grunderna av teologiens olika ämnesområden, och en andra del, innefattande fördjupade kunskaper i samtliga examensämnen. Den första delen, som beräknas kräva tre terminers studier, är avsedd att omfatta en översiktskurs, under vilken teologiens olika ämnesområden behandlas vid delkurser, en i exegetisk teologi, en i historisk teologi, en i systematisk teologi och en i religionshistoria. Inom ramen för denna översiktskurs skall undervisning anordnas i hebreiska, grekiska och filosofi. Genomgång av översiktskursen är icke obligatorisk. Kungl. Maj:t har vidare genom beslut ovannämnda dag i enlighet med därom av kanslern framställt förslag utfärdat särskilda bestämmelser om ämnet kristendomskunskap i filosofisk ämbetsexamen och filosofie kandidatexamen. Enligt dessa bestämmelser skall i ämnet kristendomskunskap finnas tre studiekurser, därav en grundläggande kurs, omfattande samma fordringar som teologie kandidatexamens första del. Kursen må, då den icke ingår som led i de övriga två studiekurserna, vara utformad på sådant sätt att den icke innefattar krav på kunskaper i grekiska och hebreiska.

Departementschefen har ansett att den ifrågasatta korttidsutbildningen av präster lämpligen bör omfatta den utbildning i samtliga teologiska ämnen, som ingår i omförmälda översiktskurs. Enligt vad utskottet inhämtat åsyftas med detta uttalande av departementschefen att kursen komme att bli av den modifierade typ, som av kanslern föreslagits för utbildning av

kristendomslärare inom realskolans ram. I en dylik kurs avses delkurser i grekiska och hebreiska icke komma att ingå. Chefen för ecklesiastikdepartementet har den 19 mars 1955 anmodat kanslern att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser rörande korttidsutbildningen. Ärendet är för närvarande föremål för beredning inom universitetskanslersämbetet.

Deltagarna i korttidsutbildningen skola enligt vad departementschefen angivit genomgå samma praktisk-teologiska övningskurs under en termin som övriga teologie studerande. Efter avslutad utbildning böra deltagarna ha att för prövning i vanlig ordning till Kungl. Maj:t ingiva ansökan om dispens för prästvigning. För rätt att söka ordinarie tjänst bör fordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t.

Departementschefen har vidare angivit att någon särreglering beträffande de på ovan angivet sätt utbildade i huvudsak icke synes erforderlig. Härmed har avsetts bland annat att några specialbestämmelser om särskild lönegradsplacering för de dispenserade prästerna icke skola meddelas med hänsyn särskilt till att det här är fråga om en engångsåtgärd och att några särbestämmelser i lönehänseende icke utfärdats att gälla sådana präster, som hittills dispenserats.

I motionen II: 500 har hemställts, att snabbutbildningen av präster icke skulle anknytas till universiteten utan i enlighet med vad diakonistyrelsen ifrågasatt förläggas till internat och bedrivs i inomkyrklig regi med anlåtande av lärarkrafter från vederbörande universitet.

En dylik anordning har avstyrkts av kanslern, som bland annat framhållit, att tillskapandet av ett internat innebure en alltför omfattande apparat att sätta igång för en enda kurs. Utskottet, som av olika skäl icke funnit sig övertygat om lämpligheten av att anordna nämnda undervisning i inomkyrklig regi, delar jämväl den uppfattning, varåt kanslern givit uttryck i internatsfrågan. Utskottet avstyrker därför bifall till det i motionen II: 500 framställda yrkandet.

I motionerna I: 403 och II: 501 ha framställts vissa invändningar mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag och yrkats att förslaget måtte av riksdagen avslås.

Utskottet får i anledning av vad i sistnämnda motioner anförts framhålla, att frågan om att avlyfta den lokala löpande folkregistreringen från prästerskapet diskuterats åtskilliga gånger sedan den första gången togs upp i ett år 1890 avgivet sakkunnigbetänkande. Denna fråga har under senare år behandlats i 1936 års uppborrdskommittés och 1941 års folkbokföringskommittés betänkanden. En rätt genomgripande omläggning av folkbokföringen ägde rum så sent som från och med år 1947. Då statsmakterna togo ställning till denna omläggning stannade man för att den lokala löpande folkregistreringen fortfarande skulle åvila prästerna. Att radikalt omlägga det nuvarande folkbokföringssystemet måste medföra, att andra

organ tillskapas eller redan existerande sådana organ betydligt utökas för att övertaga ovannämnda uppgifter. En reform i den av motionärerna åsyftade riktningen kräver uppenbarligen tidsödande undersökningar och ingående överväganden från statsfinansiella, organisatoriska och andra synpunkter. Det ifrågavarande spörsmålet saknar alltså enligt utskottets mening aktualitet i nuvarande sammanhang.

Vad beträffar den i såväl motionerna I: 403 och II: 501 som i motionen II: 500 berörda frågan om kvinnliga präster får utskottet erinra därom, att första lagutskottet i sitt den 15 april 1955 dagtecknade, av riksdagen godkända utlåtande nr 26 i anledning av väckta motioner om behörighet för kvinna att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst uttalat, att denna principfråga icke borde avgöras under hänsynstagande till den aktuella prästbristen.

Utskottet delar den uppfattning, varåt första lagutskottet sålunda givit uttryck, och vill för sin del ytterligare understryka, att en blivande lagstiftning, som ger kvinna behörighet att inneha prästämbete, icke inom den närmaste tiden i nämnvärd mån synes kunna bidra till den rådande prästbristens hävande. I anslutning till vad första lagutskottet i sitt ovannämnda utlåtande anför t anser statsutskottet att en dylik reform på längre sikt i viss utsträckning kan komma att underlätta rekryteringen av prästtjänsterna.

Emot det av departementschefen framlagda förslaget har i ovannämnda motioner även framställts erinringar med avseende å den standardsänkning, som den av departementschefen angivna utbildningen innebure. Ehuru denna omständighet givetvis måste ingiva betänkligheter, har utskottet dock vid det förhållandet, att prästbristen kommer att framtvinga ökat antal dispenser, i likhet med kanslern och departementschefen funnit det värdefullt om en dispenserad präst erhåller åtminstone en viss akademisk utbildning.

Utskottet är ense med departementschefen om att några speciella lönebestämmelser icke böra meddelas för de korttidsutbildade prästerna och vill understryka att — såvitt utskottet har sig bekant — några speciella lönebestämmelser icke gälla för dispenserade befattningshavare inom andra förvaltningsområden.

Vid vägandet av skälen för och emot departementschefens ifrågavarande förslag har utskottet funnit sig böra biträda detsamma under starkt betonande av att det här gäller en engångsföreteelse och med understrykande av att kraven på kunskaper för deltagarna i omförmälda korttidsutbildning böra hållas vid en så hög nivå som möjligt. Utskottet tillstyrker alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag och ställer sig avvisande till det i motionerna I: 403 och II: 501 gjorda yrkandet.

I detta sammanhang får utskottet framhålla, att den i förevarande proposition föreslagna åtgärden icke är av natur att på längre sikt kunna

råda bot på prästbristen, utan att denna fråga måste ses i ett större sammanhang. Utskottet vill för sin del peka på att frågan om en pastoratsindelningsreform inom rimlig tid torde böra bringas till sin lösning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 501 samt II: 500, till *Tillfällig korttidsutbildning av präster* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Stockholm den 20 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Leander, fröken Andersson, herrar Näsström, Pålsson, Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Elfving, fröken Ranmark och herr Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Ståhl, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, Staxäng, Johansson i Mysinge, Thapper, Blidfors, Andreasson och fröken Vinge.

Reservationer

1) av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Leander, Näsström, Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Elfving*, fröken *Ranmark*, herrar *Åkerström, Thapper, Blidfors* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort, med tillstyrkande av det i motionerna I: 403 och II: 501 gjorda yrkandet, avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och att därför *dels* utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 58 börjar med »Utskottet får» till och med det stycke, som på s. 60 slutar med »sin lösning», bort ha följande lydelse:

»Utskottet kan instämma i de kritiska synpunkter mot departementschefens ifrågavarande förslag, som kommit till uttryck i sistnämnda motioner. Utskottet vill för sin del härutöver tillägga, att utskottet icke finner det rimligt att de korttidsutbildade prästerna i löneavseende skulle likställas med de studerande som gått den ordinarie utbildningsvägen. Utskottet vill peka på att då det gällt vidareutbildning av folkskollärare genom särskilt anordnad kursutbildning för denna lärargrupp fastställts en särskild löneställning i 23 lönegraden. Utskottet får vidare framhålla, att man i fråga om

prästtjänsterna måste liksom på andra områden taga hänsyn till den för närvarande rådande bristen på akademiskt utbildad arbetskraft. Prästbristens problem måste enligt utskottets mening ses i ett väsentligt större sammanhang än vad föreliggande förslag om korttidsutbildning avser och rationellt lösas bland annat genom en pastoratsindelningsreform. Utskottet förväntar därför att en sådan reform så snart ske kan kommer till stånd. Frågan angående omläggning av det nuvarande folkbokföringssystemet synes utskottet även vara förtjänt av att närmare övervägas, varigenom dessa prästerna nu åvilande göromål kunna avlyftas från den egentliga prästtjänsten.

Första lagutskottet har i sitt den 15 april 1955 dagtecknade, av riksdagen godkända utlåtande nr 26 i anledning av väckta motioner om behörighet för kvinna att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst uttalat, att en dylik reform säkerligen komme på längre sikt att underlätta rekryteringen av prästtjänsterna. Statsutskottet vill för sin del understryka detta uttalande.

Enligt utskottets mening tala sålunda övervägande skäl för att ifrågasätta olika åtgärder till hävande av den nuvarande prästbristen upptagas i ett sammanhang till realistisk prövning ur olika synpunkter. Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär allenast, att ett fåtal härför intresserade personer erhålla en förhållandevis svag utbildning för prästyrket, och går icke till botten med det föreliggande problemet. Utskottet kan därför icke giva Kungl. Maj:ts förslag sin anslutning utan avstyrker, med biträdande av det i motionerna I: 403 och II: 501 framställda yrkandet, bifall till detsamma.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, med avslag å motionen II: 500 samt med bifall till motionerna I: 403 och II: 501, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.»

- 2) av herr *Ohlon*;
 - 3) av fröken *Andersson*;
 - 4) av herr *Ståhl*;
 - 5) av herr *Svensson* i Ljungskile.
-